

KOMMENTARER TIL HØRINGSNOTAT OM ENDRINGER I STRAFFEGJENNOMFØRINGSLOVEN OG HELSE- OG OMSORGS- TJENESTELOVEN.

1. INNLEDNING

Justis- og Beredskapsdepartementet har utarbeidet et forslag til endringer i straffegjennomføringsloven og helse- og omsorgstjenesteloven (fellesskap, utelukkelse og tvangsmidler i fengsel). De innsatte er invitert til å kommentere høringsnotatet. Nedenunder følger noen synspunkter fra innsatte i Tromsø fengsel, Åpen Avd-3.

2. OM FORSLAGENE

Det fremgår tydelig at forslagene i høringsnotatet er knyttet til begrepet isolasjon, der man støtter seg på definisjonen gitt i en melding fra Sivilombudet: *I denne meldingen bruker vi isolasjon om situasjoner hvor innsatte er innelåst på en celle store deler av døgnet, på grunn av sikkerhets- eller kontrollhensyn, etter eget ønske, eller på grunn av bygnings- og bemanningsmessige eller andre forhold i fengslet.*

Man viser også til FNs såkalte Mandela-regler, der isolasjon i regel 44 blir definert som innlåsing på cellen i 22 timer eller mer per døgn uten meningsfylt menneskelig kontakt. Det fremgår videre at forslagene utelukkende diskuterer **fysiske tiltak**, med resulterende isolasjon og utelukkelse fra fellesskapet, og mulige konsekvenser for den innsatte av dette. Viktigheten av å knytte tiltak til loven blir understreket.

Vi mener at forslagene for ensidig knytter seg til **fysisk isolasjon** og ikke omtaler det vi vil kalle **mental isolasjon**. Pga. manglende tilgang til internet kan vi ikke referere til en definisjon på dette. Nedenunder er det eksempler på forhold som kan lede til mental isolasjon:

- a) manglende fortrolig kontakt med andre innsatte eller ansatte;
- b) manglende kontakt med nære kjente utenfor fengsel (lukket avdeling før permtime);
- c) manglende tilgang til generell info fra internet, læresteder på internet, tilgang til musikk via spotify mm.;
- d) manglende kulturtilbud, herunder tilgang til TV-arkiv, manglende lokalaviser;
- e) manglende frigang for pensjonister.

3. FYSISK ISOLASJON

3.1. Glattcelle.

Innsatte 200088 ble ved arrestasjonen innsatt på glattcelle, der han ble fratatt sin klokke. Det var heller ikke klokke på cella i den nye politistasjonen i Tromsø. Da han etter sjokket og søvn et ukjent antall timer våknet, ble han helt forvirret. Ingen virkelighetsfølelse til tid eller sted, og han trodde han skulle klikke. Heldigvis fikk han kontakt med betjent, som etter en kort samtale ga ham klokka tilbake.

Da han tre år etter hendelsen skulle fortelle dette på et møte med to ansatte og to innsatte, ble han overveldet av sterke følelser. De to ansatte ble overrasket over reaksjonen. Den ene ansatte sa i ettertid at det var et skoleeksempel på en psykisk skade. Ingen av de to ansatte var klar over problemet med manglende klokke på isolatet og effekten av dette.

Innsatte 200088 oppfordrer alle politistasjoner og fengsler til å installere klokke på sikkerhetscelle/ glattcelle.

3.2. Innlåsing lukket avdeling

Vi anbefaler at man endrer rutinene i Tromsø fengsel ved innlåsing til følgende:

- a) reduserer innlåsing på lukket avdeling til et minimum, tilsvarende slik man har det på åpen avdeling for alle ukedager, og begrenser innlåsing til ekstra tiltak ved uforutsette hendelser;
- b) ingen innlåsing for innsatte som ikke har aktivitet, herunder skole vaskeri, verksted, og begrenser innlåsing som for a);
- c) ekstra lufting i helgene;
- d) utarbeide aktivitetsplaner for innsatte i feriene, spesielt sommerferien.

4. MENTAL ISOLASJON

Om 2 a). Det er vel kjent at man kan være ensom og isolert selv om man er sammen med andre. Behovet for å ha noen å snakke fortrolig med blir ikke nødvendigvis dekket ved at man har tilgang til et fellesskap. Denne form for isolasjon, med følelse av håpløshet, er det viktig at de ansatte kan få identifisert og derved kunne bidra til å forbedre situasjonen for den innsatte. Presten i fengsel kan her spille en meget viktig rolle for den enkelte. Han er den personen i fengslet man lettest kan åpne seg for og ha fortrolige samtaler med. Han er godt kvalifisert til å bistå innsatte som sliter med isolasjon.

Om 2 b). Det er en konsekvens av straffen at man blir avskåret fra normal kontakt med familie og nære kjente. Håpløsheten ved ikke å kunne bidra/hjelpe/være tilstede har alle følt på. Dette gjelder særlig på lukket avdeling, før man har oppnådd ordinær permisjonstid. **Ved bruk av skjønn, bør KDI gis anledning til i større grad enn i dag å innvilge velferdspermisjon.** I strgf. §33 er det krav om *særlige og vektige* grunner for å bli innvilget velferdspermisjon. Dette kravet forsterker Kriminalomsorgen (KDI/TF) ved å kreve at velferdsgrunnen skal være ekstraordinær, og ytterligere ved at grunnen skal være akutt og plutselig. **Etter vår mening har KDI/TF ikke hjemmel til disse tilleggskravene.** Mental isolasjon med påfølgende depresjon oppstår ikke akutt og plutselig.

Nedenfor er det gitt eksempler på situasjoner som er forsøkt avhjulpet med velferds-
permisjon:

Innsatte 200117 fikk avslag på søknad for å klargjøre bolig for utleie, slik at han unngikk
tvangsauksjon. Søknaden ble avslått.

Innsatte 200117 søkte om å få besøke sin 91 år gammel mor. De pårørende hadde fått
bekymringsmelding fra hennes lege. Moren led av benskjørhet, var svaksynt og hadde
hjertefeil med hjertesvikt. Søknaden ble avslått.

Innsatte 200088 søkte om sammen med sin kone å stille på sin datters grav, på hennes
fødselsdag. Dette som en del av sorgbehandling ved å miste et barn på 4 mnd.. Søknaden ble
avslått.

Innsatte 200086 søkte om å få besøke dødssyk bror. Søknaden ble først avslått, for etter
klage å bli innvilget med 12 timer, etter at broren måtte bekrefte at innsatte var
omsorgsperson for ham. Den unødige forsinkelsen kunne ha fått skjebnesvangre følger, for
broren døde under ett døgn etter besøket.

Tidligere innsatte SD søkte om fødselpermisjon. Søknaden ble innvilget med 3 timer (!) Det
var ikke tatt forbehold om mulige komplikasjoner. Det var heller ikke tatt hensyn til at han
hadde fire barn og betydningen denne store familiebegivenheten ville ha for dem. Avslaget
ble påklaget, og permisjon ble innvilget for 2 døgn.

Om 2 c). Innsatte i fengsel har veldig liten tilgang til internet. Det er påfallende at man ikke
legger forholdene til rette for en mer normal tilgang til internet, da man ellers i samfunnet i
dag er fullstendig avhengig av å kunne bruke internet. Rehabilitering blir vanskelig uten slik
tilgang. Nedenfor er noen få eksempler på vanskelighetene.

Innsatt 200086 får ikke tilgang til bl.a. å søke i Statsarkivet, søke i Universitetets
bibliotekjenester mm..

Innsatt 200088 får ikke tilgang til læresteder på internet. Han driver med selvstudium for å
lære seg fransk.

Innsatt 230004 får ikke tilgang til spotify, for å laste ned musikk. Som han sier: Vi er en ny
generasjon, som har musikk tilgjengelig døgnet rundt. Dette hjelper oss gjennom hverdagen.
Hvis man tar bort musikken, så fremmer man depresjon, som går utover psyken, som fører
til fysisk isolasjon.

Om 2 d) I fengselet er det en stor bredde i alderssammensetning og store forskjeller i hva
man ønsker av kultur- og program tilbud. Dette burde man ta hensyn til når man bl.a. setter
sammen TV-tilbudet. En tilgang for den enkelte til TV-arkivene vil avhjelpe situasjon.

I Tromsø fengsel er det heller ikke tilgang til lokalaviser for innsatte, med unntak av Nordlys,
iTromsø og Sagat. Innsatte fra distriktene er mer interessert i nyheter fra hjemplassen enn
nyheter fra Tromsø.

Om 2 e) Pensjonister over 70 år blir nektet frigang.

Innsatte 200086 ble nektet frigang for å starte et mastergradstudium ved UiT. Avslaget var
begrunnet med at han ikke skulle ut i ordinært arbeid etter soningen.

Med en økende andel godt eldre i fengslet, med personer som er velfungerende og som i
samfunnet for øvrig gis muligheter til både lønnet og frivillig arbeid og muligheter til å til-
egne seg ny kunnskap, er det ingen grunn for å nekte disse innsatte de samme mulighetene

som de andre innsatte har.

Innsatte over 70 år, som ønsker å endre livsførsel og som ønsker å komme bort fra et kriminelt belastet miljø, kan mye lettere få det til ved frigang. Med hjelp av det offentlige og/eller frivillige organisasjoner kan man få etablert nye nettverk.

Rehabilitering, som er en viktig del av soningen, blir vanskelig uten den mulighet som frigang gir.

Det står for øvrig ingenting i loven eller i Ot.prp for denne loven at man skal nekte de over 70 år frigang.

5. SLUTTKOMMENTAR

Høringsnotatet fra Justis- og Beredskapsdepartementet og forslagene til endringer er ensidig knyttet til definisjonen av begrepet isolasjon gitt av Sivilombudet. Det er de fysiske sider ved isolasjon man behandler, knyttet til timer, dager, fysiske inngrep, sikkerhet og nasjonale og internasjonale lover.

Vi har i del 3. Fysisk isolasjon gitt noen kommentarer til endringer mht. innlåsing på lukket avdeling, som vi mener i langt større grad bør praktiseres slik som man har på åpen avdeling. I tillegg har vi sterkt oppfordret til at sikkerhetsceller/glattceller blir installert med klokke. En innsatt har senskader som følge av at han ble fratatt klokke ved arrestasjonen.

Når man behandler isolasjon av innsatte i fengslet, er det meget overraskende at man ikke samtidig inkluderer den mentale isolasjonen. For mange er den mentale isolasjonen langt mer belastende enn de fysiske sider ved isolasjon. Vi har i del 4. Mental isolasjon gitt noen eksempler på vanskelige situasjoner for innsatte. Eksempelene knyttet til lukket avdeling for innsatte uten permittid kunne vært avhjulpet ved en mindre striks praktisering av kravene for å få velferdspermisjon. Spesielt opprørende er det at KDI ikke har hjemmel for de ekstra krav utover loven som de stiller.

I våre kommentarer er det videre vist til manglende tilgang til internet. Hvordan man på den ene siden kan påpeke viktigheten av rehabilitering i løpet av soningen og samtidig utestenge de innsatte fra internet fremstår for oss som meningsløst.

Meningsløst og muligens lovstridig er det også å utestenge innsatte over 70 år fra frigang. Ellers i samfunnet tilrettelegges forholdene for at eldre kan arbeide lengre og at de kan tilegne seg ny kunnskap ved ulike former for studier inklusiv universitetsstudier. Eldre innsatte, som ønsker å komme bort fra et kriminelt belastet miljø, kan fra offentlige og frivillige organisasjoner få hjelp til å etablere nye nettverk. Dette skjer best ved frigang. Rehabilitering for de over 70 år blir ellers langt vanskeligere uten frigang.

Det er ingenting i Straffegjennomføringsloven som spesifikt behandler eldre over 70 år som egen gruppe, og som utelukker disse pensjonistene fra å få frigang.. KDI selv opererer med 50+ for eldre.

Vi oppfordrer derfor Justis og Beredskapsdepartementet til i full bredde å utarbeide relevante dokumenter vedrørende alle aspekter ved den mentale isolasjonen, med konsekvenser og tiltak for å redusere skadevirkningene ved slik isolasjon.